

בלבבי משכן אבנה

נקודה מתוך הפרשה

בְּהָר

בפרשתן (ויקרא כה, מג) וכן (שם כה, מז) נאמר בעבד עברי "לא תרדה בו בפרך". אך בעברי הנמכר להיות עבד לגוי נאמר (שם כה, נג) "לא ירדנו בפרך לעיניך". האם צמצום הציווי רק "לעיניך", מורה על סוג של הסתרה דומיה דישראל בגלותם?

ביאור מורינו הרב שליט"א

רמב"ם (מתנות עניים פ"ח, ה"י), שמדין לא ירדנו בפרך מחייב לפדות שבויים, ודו"ק. וזהו על כל יחיד ויחיד.

עד השתא נתבאר מיהו ה"לעיניך". והשתא נבאר מהו מהות לעיניך.

ברש"י (על אתר כתב), וז"ל, "לא ירדנו בפרך לעיניך" - כלומר ואתה רואה. ועין תרגום. ובפשטות היינו ראייה בפועל, וכמ"ש המלבי"ם (על אתר), וז"ל, מבואר שכל שאינך "רואה בעיניך" אין אתה זקוק לחקור על זה. וכן תרגם (שם) יונתן בן עוזיאל, וז"ל, ואת חמי ליה, עכ"ל, וכנ"ל. מדברי הספרא, שאין מצווים להכנס לביתו ולבדוק אם רודהו. ועיין רמב"ם (עבדים פ"א, ה"ו).

אולם בעקדת יצחק (שער סט ד"ה והתנחלתם) כתב, וז"ל, שאם הלך ומכר עצמו לגוי שלא יעלים עינו בו עד שירדנו בפרך לעיניך, עכ"ל. ונראה מדבריו שאינו מחייב להכנס לביתו, אולם מחייב להתבונן ולא להעלים עין, ודו"ק.

והמהר"י פערלא (שם, אות ט) כתב, וז"ל, כשידענו שיש לו עבד עברי שנשתעבד בו, אע"פ שלא ראינוהו שנשתעבד בו בפרך, הרי זה בכלל אזהרה דלא ירדנו בפרך לעיניך, עכ"ל, עיי"ש. ומחויב לפדותו. ובעומק, עצם עבדות של ישראל לעכו"ם זהו 'פרך'.

וישראל הנעבד ע"י אדונו בפרך, היה בגלות מצרים, ויעבידו את בני ישראל בפרך. ושם כתיב על משה (שמות ב, יא) "וירא בסבלותם". ולכך מחויב לגאול את בני ישראל ולפדותם ממצרים שעובדים בישראל בפרך. וכן בקרא כתיב (דברים כו, כז) "וירא את עניינו וגו' ",

כלפי מי נאמר "לעיניך": כתב המהר"ל (גור אריה שם), וז"ל, שאין לא ירדנו אזהרה לגוי שלא ירדנו לעיני ישראל, דאם כן היא, היה נשמע שלא לעינו שרי, וכי מותר לגוי שירדנו שלא לעינו. אלא האזהרה הוא לישראל, שהישראל לא יניח זה שיהיה הגוי רודה אותו לעינו, ושיהיה רואה דבר זה, עכ"ל. ובפשטות העכו"ם אינו בר ציווי, ולכן הזהירה על ישראל, כמ"ש מהר"י פערלא (בביאור על ספר המצוות לרס"ג, מנין לא לתעשה, סימן רעג, אות ה'). ובאור החיים (ויקרא כה, נה) כתב, וז"ל, מדבר עם הקונה שעמו התחיל לדבר בתחילת הפרשה, כי תקנה, וכו' שציווה אותם לנוכח לא ירדנו בפרך, עכ"ל. בפשטות הוא כל יהודי שרואה כן שרודה את אחד מבני בפרך. אולם כתב המלבי"ם (יחזקאל לד, ד), וז"ל, ובז"ש "לא ירדנו בפרך לעיניך", דרש בספרא מעלת "לעיניך", שאין הבי"ד מצווים ליכנס לביתו ולבדוק אחר זה, עכ"ל. ונראה לצדדי קאמר, והיינו שכל יהודי שרואה שרודים באחיו בפרך מצווה על כך. ועוד אם היה דין להיכנס לבית אדונו לבדוק אם רודה בו בפרך, זה היה דין בבי"ד, כי יחיד אינו יכול להיכנס לבית חברו שלא ברשות. אולם כיון שקי"ל שאין דין להכנס לבית חברו לבדוק, אינו דין על ב"ד. אולם י"ל שכאשר רואים שעושים כן לחבירו ורודים בו בפרך, אזי מוטל על בי"ד לכוף האדון, כאשר הוא תחת ידינו כמ"ש המאירי (קידושין כב ע"ב, ד"ה אף הגוי), ואזי אינו מסור ליחיד אלא לבי"ד. אולם מהר"י פערלא (שם אות ח) כתב, וז"ל, הא במזהר קרא "לא ירדנו בפרך לעיניך", היינו ע"כ לומר שיוציאנו מרשותו לגמרי ע"י גאולה, עכ"ל. וא"כ מצווה על כך כל יחיד ויחיד לגאול את העבד מעבדותו. ועיין

בלבוי משכון אבנה

נקודה מתוך הפרשה

בְּחִינַת־שִׁבְע־עֶשְׂרֵה

בפרשתן (בכמה מקומות: פרק כו בפסוק יח, כד, כח) נאמר ג' פעמים "שבע על חטאתיכם", ועוד פעם אחת (שם, כא) "שבע כחטאתיכם". ה' מזהיר את עמ"י לבל יסורו מציוויי התורה, ומפרט את תוצאות חוסר הציות. וקושרת התורה את העונשים לאי קיום מצוות השמיטה (שנת השבע). אך (שם, כו) נאמר "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד וגו'", ומפרש רש"י (שם) מחוסר עצים. האם רמוז כאן שורש עמוק יותר של חטא ע"י הידבקות בעץ הדעת במקום בעץ החיים?

ביאור מורינו הרב שליט"א

ולבנותיה ויד עני ואביון לא החזיקה". וכאשר ח"ו דבקים בקלקול זה מעין סדום, אזי כיוון ש"יד עני ואביון לא החזיקה", נופלים משבעת לחם ל"ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד".

ובחינת עשרה דייקא כתב הרד"ק (בראשית לא, ז), וז"ל, ואמר עשרת, לפי שהוא סוף אחדים וראש העשרות, לפיכך בא לשון ריבוי המספר בזה השם בסתם, עכ"ל. וכתב ברבנו בחיי (על אתר), וז"ל, בחשבון הזה נאמר על ריבוי בהרבה מקומות בתורה וכו', וע"ש שהוא סוף כל החשבון והכל נכלל בו על כן לוקח החשבון הזה להורות הריבוי. וכן מצינו חשבון שבעה שהוא נאמר ג' פעמים על הריבוי וכו', ילדה שבעה (שמואל א ב, ה) ריבוי בנים, והטעם בשבעה שהוא נאמר על הריבוי, מפני שלא תמצא בכל אותיות א"ב זוג אותיות כסדר שיהיו עולין שבעה אלא גד, והפכו דג שהוא מן הריבוי כעינין שכתוב (בראשית מו, טז) "וידגו לרוב", וע"כ לוקח חשבון השבעה לריבוי כחשבון העשרה, עכ"ל.

ובפסוק דידן זהו הקלקול שלוקים שבע, כנ"ל, ואף עשרה של הריבוי לוקח שאפו עשר נשים בתנור אחד, מפני מיעוט עצים, שורש בזעת אפיך תאכל לחם, האיש בחינת שבע, זעה כנ"ל, שבע דקלקול. והאשה עשר דקלקול, "ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד", מפני מיעוט עצים, עץ הדעת, עניות דדעת.

כתיב (ויקרא כו, כו). שהוא גימטריה של שם הויה, כפול) "בשברי לכם מטה לחם ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד והשיבו לחמכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו".

ואמרו חז"ל (אבות דרבי נתן פרק מא) שבעה מיני פורעניות באין לעולם, על ז' גופי עבירות וכו', רעב של מצודה (מצור) באה לעולם, שנאמר "בשברי לכם מטה לחם וכו'". והרי שקללה זו של רעב היא אחת משבע מיני פורעניות שבאין לעולם. ושורש כללות השבע הוא בבחינת "שבע על חטאתיכם". ודייקא רמוז "שבע" ברעב, בשברי לכם מטה לחם, לחם גימט' ע"ז, עם הכולל. שבעים ושבע דייקא. ואכלם בתיקון נעשה לשבע, שובע-שבע. אולם בקללה כתיב בפסוק דידן, "ואכלתם ולא תשבעו", והיינו שלא מתגלה שבע דתיקון, אלא שבע דקלקול, בחינת שבע מלכי אדום שמתו ונשברו כנודע. וזש"כ "בשברי לכם מטה לחם", שבירה ששורשה בשבע מלכי אדום שנשברו. וזהו לחם שנתן יעקב לעשו, כמ"ש (בראשית לד, לד. אותיות 'דל' דייקא) ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים.

ושורש לחם זה דקלקול מאכילת אדה"ר מעץ הדעת, ואזי נקנס "בזיעת אפיך תאכל לחם (שם ג, יט) "בזעת", לשון עז, דייקא עז גימטריה לחם, כנ"ל, בחינת שבע דקלקול.

וכתיב (יחזקאל טז, מט) "הנה זה היה עוון סדום אחותך גאון שבעת לחם ושלוות השקט היה לה